

Dat men uwe Excellentie omtrent mij misleid heeft, begrijp ik

“Dat men uwe Excellentie omtrent mij misleid heeft, begrijp ik. Maar dat Uwe Excellentie niet de gelegenheid heeft aangegrepen om die misleiding te ontgaan, begrijp ik niet.” Dit afstandelijke, maar door een onderliggende bitterheid gedreven requisitoir schreef Multatuli in een brief van 23 mei 1856 aan de gouverneur-generaal van het toenmalig Nederlands-Indië (slotrede van *Max Havelaar of de koffieveilingen der Nederlandsche Handel-Maatschappij*, Amsterdam 1860).

Ofschoon de omstandigheden en de context verschillend zijn, moet men toch Multatuli's woorden in herinnering brengen bij de lectuur van Bert Govaerts' *Wilfried Borms in Belgisch-Congo. Een eenmansgevecht voor het Nederlands in de kolonie?* in het onderhavig nummer van *Wetenschappelijke tijdingen*. Beide dramatis personae werden aanvankelijk de hemel in geprezen als voorbeelden van koloniale ambtenaren. Later betaalden zij een hoge prijs voor persoonlijke fouten die niet in verhouding stonden tot het principiële gelijk waaraan zij zich hardnekkig zouden blijven vastklampen. Tot zij daar ten slotte op afknaptten.

Wilfried Borms was de oudste zoon van August Borms. Na een mislukte start als jonge advocaat in Antwerpen, voltooide hij met succes een opleiding aan de Koloniale Hogeschool van Brussel en vertrok in 1938 naar Belgisch-Congo. Zijn principiële strijd voor het uitoefenen van zijn wettelijke rechten als Nederlandstalige ambtenaar zou hem echter als een dreigende hand vanwege de overheid boven het hoofd hangen. Daarenboven was er de schaduw van zijn controversiële vader, niet het minst tijdens de Tweede Wereldoorlog, toen de gouverneur-generaal de Belgische kolonie onvoorwaardelijk ten dienste stelde van de geallieerden, terwijl vader Borms voor de tweede maal collaboreerde met de Duitse bezetter.

Hoe objectiverend men de koloniale carrière van Wilfried Borms ook moge beschouwen en analyseren, zij vormt een onverkwikkelijk en vooral intriest verhaal waarin de kwalijke vooringenomenheid en het naïeve zelfvertrouwen de

boventoon vormen. Het wedervaren van een geïsoleerde activist die fijngemalen wordt in de repressieve machine van de hiërarchie.

Een verheffender verhaal is dat van Luc Vandeweyer over de Antwerpse katholieke en Vlaamsgezinde volksvertegenwoordiger Alfons Van de Perre: *Kroniek van een aangekondigd ontslag. Twee opmerkelijke brieven van Alfons Van de Perre betreffende zijn afscheid als volksvertegenwoordiger in 1919*.

In die bronnenpublicatie ontleedt de auteur de parlementaire loopbaan van de geneesheer-politicus Alfons Van de Perre: hoe hij in 1912 feitelijk tegen wil en dank volksvertegenwoordiger werd, zich anderzijds blijkbaar naar behoren kweet van zijn taak en tijdens de eerste verkiezingen na de Eerste Wereldoorlog (1919) zijn mandaat hernieuwd zag maar meteen daarop ontslag nam.

Volgens de bekende historiografische lezing was de abdicatie van de progressieve politicus een feitelijke coup de théâtre. Een daad van zelfverloochening die enerzijds werd ingegeven door gezondheidsmotieven – Van de Perre overleed in 1925, nauwelijks 53 jaar oud – en anderzijds was geïnspireerd door de wil om de eenheid binnen de katholieke partij te herstellen. De verdeeldheid – tussen de conservatieven en ‘Volksbonders’ – drukte des te zwaarder omdat de partij in Antwerpen een zware verkiezingsnederlaag had geleden, waardoor de mandaten ‘duurder’ waren geworden. Daarenboven waren allerlei constructies en scenario's opgezet die moesten verzilverd worden zonder dat de buitenwereld daar al te veel van merkte.

De auteur komt op basis van dit nieuwe en onontgonnen bronnenmateriaal tot de vaststelling dat Van de Perres spontane beslissing tot ontslag in de eerste plaats een strategische keuze was: in het parlement, waar hij zich overigens niet erg in zijn schik voelde, kon hij minder invloed uitoefenen op de Vlaamse beweging dan via de talrijke engagementen waarvoor hij voortaan de handen vrij had. Eén ervan was die van bestuurder én publicist bij het dagblad *De Standaard*.

De hierboven besproken onderwerpen behoren tot de zeer uitgebreide (narratieve en niet-narratieve) geschiedschrijving van en omtrent de Vlaamse beweging in het algemeen en het Vlaams-nationalisme in het bijzonder.

Maar tot die omvangrijke historiografie behoort eveneens de toepassing van het internationaal georiënteerd theoretische onderzoek omtrent het nationalisme, waarbij het wetenschappelijk onderzoek in Vlaanderen nauw aansluit. In zijn bijdrage *“Höchst unübersichtliches Gelände”*. *Op zoek naar consensus in de theorievorming betreffende natie en nationalisme* merkt Luc Boeva echter op dat de Vlaamse historiografie nauwelijks eigen theoretische concepten heeft opgeleverd die zich *“auf der Höhe des derzeit möglichen Reflexionsniveau”* bevinden en zodoende hun weg vinden in de internationale literatuur ter zake.

De auteur maakt van die nood een deugd en rubriceert, synthetiseert en analyseert de voornaamste theorieën en concepten, samen met hun auteurs en de erbij horende publicaties. Hij gaat daarbij de vaststelling niet uit de weg dat de geformuleerde begripsinhouden vaak duidelijkheid en brede overeenstemming missen. Daarenboven ontbreekt vaak de contextualisering. Die is nochtans noodzakelijk, *“aangezien een ogenschijnlijk gelijkaardig soort streven [casu quo: de natievorming] in verschillende tijdperken toch een heel verschillend uitgangspunt en finaliteit kan hebben”*, stelt Boeva en sluit zich met die vaststelling aan bij de Nederlandse cultuurhistoricus Joep Leerssen.

Het komt erop aan, zo noteerden de Britse wetenschappers Athena S. Leoussi en Anthony D. Smith op de flaptekst van hun standaardwerk *Encyclopaedia of Nationalism* (Londen, 2001) dat van gedachten wordt gewisseld *“in lucid terms, from an interdisciplinary perspective...”*.

FRANS-JOS VERDOODT | REDACTIESECRETARIS WT